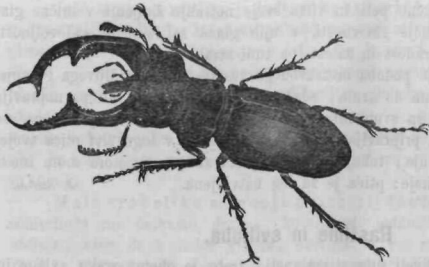

Prirrodopisno - natoroznansko polje.

Rogač.

Rogač (*Lucanus cervus*, Hirschkäfer) je največji domači hrost. Dolg je po pet do osem centimetrov in je zgoraj kostanjeve, drugače pa črne barve. Odlikuje se posebno z velikimi gorenjimi čeljusti, ki so pri samcu viličaste in podobne rogovju.

Rogač ima dolge, češljaste tipalnice, ki so v sredi kolenčasto pregnjene. Glavo ima široko, četverovoglato, ki je večja od vratnega ščita. — Ta hrost prebiva v hrastovji in se živi od soka hrastovih mladik, katere nagrizne z močnimi gorenjimi čeljusti. Jajca iznese v gnjila hrastova debla, kjer živi črvu podobna ličinka kacih 6 let do popolnega razvitka. Rogači so zelo različne velikosti. Mnogo manjša je samica, ki ima kratke čeljusti in majheno glavo. — Hrosti so žuželke ki imajo po štiri krila, katerih so prednja trda, roženasta in neprozorna; a zadnja (prava krila) so kožnata, večjidel z žilicami premrežena in prozorna. Vsak hrost ima na glavi oči, tipalnice in usta. Oči so navadno velike, tipalnice zelo različne. Hrostova usta obstojé iz gorenje in dolenje ustnice in iz gorenjih in dolenjnih čeljusti. Na spodnjem čeljusti in na spodnjem ustni se vidijo še kratki, tipalnicam podobni organi, tako imenovane pipalke (Taster). Od treh prsnih obročkov je prvi največji in prosto gibek, imenuje se vratni ščit. Druga dva prsna obročka, kakor tudi zadek pokrivajo pokrovke. — Hrostove ličinke so črvaste, nekatere imajo na prvih treh telesnih obročkih noge (ogrci), druge so breznóge. Hrosti se delé po številu členov na stopalu v petočlene, raznočlene, čveteročlene in tročlene hroste.

Ptice.

Kdo bi jih ne imel rad teh ljubih stvaric, ki znajo tako lepo peti! Že gnezdo, v katerem ptičica prvič zagleda beli dan, kako lepo, kako čudno je! Otroci stegajo roke po mehkejši posteljci, zakritej med zelenim listjem, ki jo je napravila materina ljubezen in katero varuje ljubezen. A mož obstaja pred njim in čudi se, premišljuje in čuti, da božja sapa diha povsod. — Od nekdanj so se ptice prikupile človeškemu srcu: prosto ljudstvo je slavil v neštevilnih pesnih. Pa kako bi človek ne imel veselja s ptico? Poglédj jo, kako prosto vzdiguje glavico na tenkem in gibčnem vratu; prsi se pogumno dvigajo proti vetru. Koliko lepote je na njenem oblačilu! Kako so barve čiste in svitle! Kako umno so izbrane, da razveseljujejo človeku okó!

Pa najjudnejše je, kako znajo ptičice létati in peti. Razpnè perotničice in vzdigne se k višku, da je okó ne doseže več, da je uhó komaj še čuje in zopet se spušča doli od oblakov na véjico. In kakor bi truda ne poznala, vzdigne se zopet in sfrči v bližnji grm; popravi svoje perje, očedi, kar je treba, in na novo začne peti in vliva svoje notranje življenje v mične glasove. V petji ležé tiče skrivnosti, v njih glasu se izrazuje zadovoljnost, ljubezen, hrepenenje, radost in žalost, pa tudi strah in jeza.

Ptičje življenje je podoba brezskrbnega veselja in neutrudljivega gibanja. Zdaj leta ptica od grma do grma, zdaj poje na kakej veji, ali pa napravlja gnezdo, ali išče hrane za svoje mlade; ves dan imá opraviti in zjutraj na vse zgodaj se že čedi in pripravlja za novi dan. Pa le v logu živi ptica svojej natori primerno življenje; tukaj je njeno prebivališče; prostora mora imeti za sé brez konca in meje: ptica je za log ustvarjena. *J. Stefan.*

Rastline in svitloba.

Da žival more živeti in rastlina rasti, treba je obema zraka, vlage in gorkote; a to še ni dosti; treba je obema tudi še svitlobe. Brez navadne solčne svitlobe nobena rastlina ne izhaja dobro, in tudi živali nimajo čvrstega niti dolgega življenja. Rastline, katere v senci rasto, bléde so, ne cvetó, in če tudi katera v cvet požene, nima sadú. Čvrsta rast, lep zelen list, krasen cvet, prijetna vonjava je le na rastlinah, ki rasto na solčnej svitlobi. Kako blédo je zelje, katero jeseni zasadé v temno klet, a ko ga spomladi presadé na solčni vrt, kmalu začne poganjati krepko zelenjád, ter požene živ rumen cvet, ki nam rodi seme. In krompir, če dolgo leži v kleti, začne poganjati bléde in vele kalí; a če je kako okno blizu, skozi katero prihaja solčna svitloba, takój spénja in steguje kalí, vzdiguje se k višku ob steni in v okno rije z vršički, kamor ga vabi svitloba.

Ako jasnega zgodnjega jutra stopimo na pisan travnik, ko še solnce ne sije, vidimo cvetice, ki imajo priklonjene pisane glavice; ko pa prisije rumeno solnce čez goro, odpirajo se cvetice druga za drugo, širijo svoje ude in vršičke, in kakor se pomiče solnce po nebu, tako se tudi one obračajo po njem. Zjutraj so vse obrnene proti vzhodu, a z večera gledajo vse na zahod, da se v večernem hladu, ko svitlobe več ni, zopet zapirajo.

Zató se po senčnatih krajih ne smejo sadeži in drevesa saditi, ter če drugo drugemu senco dela, mora se izrédčiti, drevesom se morajo preobile veje odrezati, a pri trsih, ko se je grozdje že nekoliko odebililo, treba je prazne ter nepotrebne mladike odstraniti, da se senca odpravi in sad téčnejši in plemenítejši postaja.

Strupene rastline.

Velika trobelika (Cicúta virósa, grosser Wasserschierling) raste ob potokih, mlakah, rekah, močvirjih in vlažnih krajih. Ima debelo, mesnato, kroglasto, svitlo-rujavo, znotraj predalčasto votlo koreniko, ki ima v sebi zeló strupen, močno dišeč, rumenkast sok, ki se na zraku porudečí. K višku stoječe, večkrat preko 1 meter visoko steblo je okroglo, pri vrhu véjasto in golo, kakor vsa rastlina. Listi so trojno-pérnati, cvetje je belo v velikih, gosto

sostavljenih kobulih. Cvetè meseca julija. Ta rastlina je strupena in zeló nevarna. Že samo izhlapovanje te rastline naredí omóticamente. Ljudjé so se otrovali (ostrupili) že posebno mnogokrat z njeno repi podobno, sladko in močno dišečo koreniko.

Jako strupena rastlina je tudi pikasti mišjek (*Cónium maculátum*, geflecker Schierling), ki raste povsod za mejami po senènih krajih, kraj plotov in po neobdelanih prostorih. Ima po $\frac{1}{2}$ do 1 meter visoko, kosmato steblo, ki je votlo in s temnorudeèimi pikami posuto. Tèmnozeleni listi so gladki, trojno-pèrnati, listki so sulièasti in globoko pèrnasto nacepljeni ter imajo bel lasek na konci vsacega zoba. Cvetí so majheni in beli v srednje velikih kobulih. Ta rastlina cvetè meseca julija in avgusta. Vsa rastlina, ako jo med prsti zmanemo smrdi neprijetno po miših. Od tod njeno imé mišjek.

Mala trobelika ali pasji peteršilj (*Aethúsa Cynápium*, Garten-schierling) ima belkasto, drobno, koželjasto, jednoletno koreniko in k višku stojeèa, blizu do 1 meter visoka, okrogla, z vso rastlino vred gola steblo. Listi so temno-zeleni, na spodnjej stráni svitli, dvojno- in trojno-pèrnati z ozkimi, pèrnasto nacepljenimi listki. Beli cveti stojé v sestavljenih kobulih, ki nimajo ogrinjala; a kobulèki imajo trolista in navzdol viseèa ogrinjajca. Cvetè meseca julija in avgusta. Pasji peteršilj je omámno strupena rastlina, ki raste pogostoma po vrtih, grobljah in v plotéh. Pravemu peteršilju je zeló podoben, posebno v svojih spodnjih listih. Razloèuje se pa v tem od njega, da so listi pasjega peteršilja temnozeleni, ki dišé, ako se zmanejo, po èesnu.

Strup imenovanih rastlin je smrtno nevaren in naredí omóticamente, želodèno vnético, slabo spanje i. t. d.

J. Kotnik.

—*—

Klepetec.

(Basen.)

Na hruški pred Martinèevim skednjem je stal klepetec, ki ga je veter poprijemal za peroti in ga gonil, da se je daleè na okoli slišalo njegovo klepetanje.

Popotnik, ki še nikoli ni videl klepetca, postojí pred hruško in èudèè se, gleda to preèudno stvar na hruški. — „Kaj ne, korenjak sem, ter vreden, da se mi svet èudi,“ zaklepeèe mu ošabni klepetec na uhó. „Rad bi znal, kje mi najdeš enacega! Ne bojim se viharja, da-sí podí ladije kakor orehovo lupino po morji, metajóè jih ob skalovje, in podirajóè najmoènejša drevesa s korenino iz zemlje, meni vse to nič mar, smejem se mu v pest, naj se tudi jezí in togotí, ter z zobmi škriplje od jeze na mene, vse to me nič ne briga, ker jaz sem klepetec pred Martinèevim skednjem na njegovej starej hruški. — A to še vse nič ni, da se ne bojim viharja, nego poslušaj me dalje, tudi solca se ne bojim; to neumno rumeno kroglo, ki mi tako nesramno sije v lice, ako me jeza popade, zgrabim z višine, ter jo trešèim ob tla, da se razletí na kosce, potlej tudi nebó vzdignem iz njegovih teèajev, ter je vržem na tla, da se razbije v èrepinje, katere naj si otroci poberó ter nesó domóv, da se igrajo z njimi. Ko vse to naredim, potlej — — —“ zdajci preneha veter pihati in brbljajoèi klepetec — umólkne.

—*—